

Sanja Vulić
Zagreb

USPOREDBA IZABRANOGA LEKSIKA IZ *RJEČNIKA
BIBINJSKOGA GOVORA* BOŽIDARA ŠIMUNIĆA SA SUKLADNIM
LEKSIKOM IZ GOVORA ZADARSKIH OTOKA

UDK: 811.163.42'282

Rukopis primljen za tisak 25. 9.2014.

Pregledni članak
Survey article

U radu se, na temelju usporedbene analize izabranoga leksi-ka koji sadrži *Rječnik bibinjskoga govora* Božidara Šimunića s leksikom iz različitih čakavskih govora sa zadarskih otoka te leksikom čakavskih i novoštokavskih ikavskih govora obalnoga zadarskoga područja, pokazuje leksički utjecaj novoštokavskih ikavskih govora na temeljno čakavski bibinjski leksik. Osim općega leksika analiza obuhvaća i dio onomastičke građe, ponajprije bibinjska pučka blagdanska imena u usporedbi s ostalima. Leksikološkoj je analizi, kada je to potrebno, pridružena i analiza s aspekta rječotvorja i sociolingvističkog aspekta.

Ključne riječi: leksik, Bibinje, zadarsko područje, usporedbe

Suvremena čakavska leksikografija zadarskoga područja već je nanizala zavidan broj knjiga - rječnika izvornih čakavskih govora. Do sada su dominirali rječnici govora sa zadarskih otoka, kao što su *Rječnik govora mjesta Sali na Dugom otoku* Ankice Piasevoli (1993.), *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu* Tomislava Maričića Kukljičani-na (2000.), *Rječnik rivanjskoga govora* Ladislava Radulića (2002.), *Čakavski govor grada Paga s rječnikom* Nikole Kustića (2002.), *Rječnik govora mjesta Povljane na otoku Pagu* Ante Tičića (2004.), *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu* Ive Oštarića (2005.), *Rječnik govora otoka Iža* Žarka Martinovića (2005.), *Rječnik govora otoka Ošljaka* Ante Tonija Valčića (2012.) te *Rječnik govora otoka Ista* Ante Smoljana (2013.), a sastavljaju se i novi. Za razliku od navedenih, mjesto Bibinje, kojega je govor leksikografski obradio i 2013. objavio Božidar Šimunić, nalazi se na obali, južno od grada

Zadra. Osim navedenih rječnika na zadarsko se područje, bilo na obali ili na otocima, odnose brojni radovi i knjige koje sadrže leksikološku građu, a obavljena su i različita druga terenska leksikološka istraživanja. Sve to omogućuje brojne usporedbene leksikološke analize, pri realizaciji kojih je od velike pomoći upravo Šimunićev *Rječnik bibinjskoga govora* (2013.). Analiza bibinjskoga leksika, sabranoga u tom rječniku, pokazuje kako su na taj temeljno čakavski leksik u stanovitoj mjeri utjecali novoštokavski ikavski govori. Sabrani bibinjski leksik također pruža brojne mogućnosti za usporedbe s različitim hrvatskim idiomima u prošlosti i sadašnjosti.

S leksikološkoga, ali istodobno i s aspekta rječotvorja te sociolingvističkoga aspekta, na zadarskom je području vrlo zanimljivo razlikovanje naziva za zapovjedne blagdane, na koje se uopće ne odlazi raditi, od naziva za one nezapovjedne, kada se u jutro radi, a svečani ili svečaniji vjerski obredi su navečer. Na zadarskom se otočju naziv za nezapovjedni blagdan često izvodi sufiksom *-ika*, pa se tako npr. u Poveljani na Pagu razlikuje *blagdan* i *blagdanika* (Tičić 2004: 36), na otoku Sestrunju *blâgdan* i *blagdanika*¹, u Kolanu na Pagu *blâjdan* i *blajdanika* (Oštarić 2005: 49), na otočiću Ošljaku *blâjdan* i *blajdanika* (Valčić 2012: 19), u Salima na Dugom otoku te na otoku Ižu *blâvdan* i *blavdanika* (Piasevoli 1993: 37; Martinović 2005: 24). I na otoku Istu je *pruvijužalni bluâgdan* zapovjedni blagdan, dok je nezapovjedni blagdan *blagdanika* (Smoljan 2013: 261, 37) itd. Rjeđe su na otocima izvedenice sufiksom *-ica* kojima se tvori naziv za nezapovjedni blagdan, npr. *blagdanica* u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljičanin 2000: 23), najvjerojatnije pod utjecajem nedalekih govora na obali gdje se često susreću realizacije sa sufiksom *-ica*, pa je tako i u Bibinjama, što vrlo lijepo pokazuje egzemplifikacija bibinjske natuknice *blagdanica*: *Ivñja nî zapovidni blâgdan negò blagdanica* (Šimunić 2013: 147). Te izvedenice sufiksima *-ika* i *-ica* kojima se tvore nazivi za nezapovjedne, a time i manje važne blagdane, zanimljive su i sa sociolingvističkog aspekta. Vjerojatno ti nazivi nisu slučajno izvedeni sufiksima za tvorbu imenica koje su gramatički ženskoga roda, pa tako i gramatički rod sugerira svojevrsnu podređenost u odnosu na nazive muškoga roda iz kojih su izvedene. To je u suglasju s tradicionalnim podređenim položajem žena na dalmatinskom prostoru općenito. Tomu ide u prilog i usporedba s nazivima istoga značenja u čakavskom govoru Vrbnika na otoku Krku. Naime, u vrbničkom se govoru zapovjedni blagdan naziva *blâgden*, a nezapovjedni *blâgdenec*.² U tom je govoru spomenuta podređenost izražena sufiksom *-ić*. Jedna semantička skupina izvedenica sufiksom *-ić* u hrvatskom jeziku jesu izvedenice koje označavaju nešto manje vrijedno u odnosu na polaznu riječ od koje su izvedene. Upravo je po tom semantičko-tvorbenom obrascu izveden i vrbnički naziv *blâgdenec*. Kada se ima u vidu da su žene u Vrbniku još od srednjega vijeka imale neusporedivo bolji položaj u obitelji i društvu nego žene u Dalmaciji³, nije začudno što naziv za nezapovjedne blagdane u tom govoru

¹ Svi podatci s otoka Sestrunja iz mojih su terenskih bilježaka iz kolovoza 1997.

² Prema mojim bilješkama iz kolovoza 2014., prema kazivanju Marije Božić, rod. Trinajstić, kojoj ovom prigodom srdačno zahvaljujem.

³ Prava vrbničke žene u prošlosti pokazuje *Vrbnički statut*, koji je sastavljan od 1388. do 1484. U Vrbniku tradicionalno ženska djeca nasljeđuju jednak dio roditeljske imovine kao i muška. Protivno tomu, položaj ženske djece u Dalmaciji vrlo zorno prikazuje u mnogim govorima zastupljena posloviца: *Čer udana susidon nazvana* (naravno, u različitim dijalekatnim inačicama).

nije gramatički ženskoga roda nego je pri tvorbi naziva za te manje važne blagdane izabran drukčiji tvorbeni obrazac. Sukladno vrbničkomu, u čakavskom govoru Hajmaša u Mađarskoj, tj. u govoru potomaka iseljenika iz središnje Hrvatske, kojih su se predci iselili 1715. godine, rabili su se nazivi *světak* 'zapovjedni blagdan' i *svèčãc* 'nezapovjedni blagdan'.⁴ U tom govoru izvedenica sufiksom koji inače služi pri tvorbi deminutiva također označuje nešto manje važno u odnosu na polaznu riječ od koje je izvedena. U novoštokavskom pak ikavskom govoru Veljuna Primorskoga (zaselku Krivoga Puta u zaleđu grada Senja), kojega je leksik pod snažnim utjecajem sjeverozapadne čakavštine, u značenju 'nezapovjedni blagdan' rabi se naziv *domašnjak* (usp. Belaj 2009: 224). Naime, u tom je govoru imenica *mãša* u značenju 'misa' leksička posuđenica iz čakavskoga supstrata. S imenicom *maša* u tvorbenoj je vezi veljunski naziv *domašnjak* u značenju 'dan koji je do mise, tj. *do maše* neradni, a iza toga radni'. Taj naziv, međutim, nije u tvorbenoj vezi s veljunskim nazivom za zapovjedni blagdan, koji glasi *svétac*.

Različite imenice koje pripadaju općemu bibinjskomu leksiku, osobito one koje su vezane uz zemlju i kuću, pripadaju hrvatskoj jezičnoj starini. Takva je npr. bibinjska prefiks-sufiksalska izvedenica *podvõrnica* (Šimunić 2013: 513) s tvorbenim značenjem 'zemljište, zemlja pod kućnim dvorom, tj. dvorištem', odnosno leksičkim značenjem 'zemljište uz kuću, ili u neposrednoj blizini kuće'. Ta je imenica izvedena alomorfo *po-* prefiksa *pod-*, pred osnovom koja počinje fonemom *d*, te sufiksom *-nica*.⁵ Predci današnjih Hrvata, uglavnom čakavaca u polutisućljetnoj dijaspori, u austrijskom Gradišću, zapadnoj Mađarskoj i Slovačkoj prenosili su tu riječ svojim potomcima više od pola tisućljeća, pa su npr. Hrvati čakavci u slovačkom Podunavlju rabili fonološku inačicu *podvuõrnica*, a u čakavskom Židanu u zapadnoj Mađarskoj govore *podvõrnica*. Danas se u austrijskom Gradišću najčešće rabi realizacija u množinskom obliku kao mikrotoponim, a često je tako i u zapadnoj Mađarskoj (usp. Vulić 2007a: 125). U novoštokavskim ikavskim govorima u zapadnoj Hercegovini također je poznat naziv *põdvõrnica* u značenju 'livada ili njiva blizu kuće' (usp. Kraljević 2013: 259). U hrvatskih je pisaca susrećemo još u doba moderne, npr. u Milana Begovića, koji je rodom bio novoštokavac ikavac (usp. Vulić 2005: 362).

Zanimljiva je i bibinjska riječ *lèpat* (Šimunić 2013: 355) u značenju 'komad nečega, obično veći'. U hrvatskoj jezičnoj starini imenica *lapat* je označavala veći komad polja, tj. rabila se u značenju 'njiva'. Hrvati u polutisućljetnoj dijaspori, koji su glavninom čakavci, i danas je rabe u tom značenju.⁶ U istom su je značenju rabili i već spomenuti čakavci u Hajmašu. Premda rijetko, i danas se od čakavaca u središnjoj Hrvatskoj još uvijek može čuti riječ *lapat* u tom značenju, npr. u Oštarijama, ali danas već usporedno s riječju *njiva* (usp. Vulić 2007b: 36). U Dalmaciji, osobito u sjeverozapadnim dijelovima, prevladalo je značenje 'komad'. Tako npr. Jakov Pletikosa, u svom putopisu *Putovanje k Jerozolimima god. 1752.*, napisanom na novoštokavskom ikavskom idiomu, rabi riječ *lapat* u značenju 'komad općenito' (Pletkosa 2000: 167), što se može usporediti s bibinjskim znače-

⁴ Svi podatci iz Hajmaša su iz mojih terenskih bilježaka iz srpnja 2004.

⁵ Može se smatrati i izvedenicom prefiksom *pod-* s glasovnom promjenom ispadanja suglasnika ($d > d$) na granici prefiksa i tvorbene osnove.

⁶ Prema mojim terenskim bilješkama iz različitih mjesnih govora u sjevernoj polutisućljetnoj dijaspori.

njem, a također i s potvrdom *lèpat* (Tičić 2004: 177) iz čakavske Poveljane na Pagu, u značenju ‘komad nečega’. Govor Poveljane pod stanovitim je utjecajem novoštokavskih ikavskih idioma, pa nije začudno što je toj poveljanskoj realizaciji bliska i sintagma *lâpat zèmljē* ‘komad zemlje’ (Kraljević 2013: 160) iz novoštokavskih ikavskih govora u zapadnoj Hercegovini. Inače, u značenju ‘komad’ tu su riječ zabilježili i stariji leksikografi Mikalja, Della Bella i Stulić.

U polutisućljetnoj dijaspori očuvana je i stara hrvatska riječ *obrov*, odnosno fonološka inačica *ubrov* u značenju ‘obala’. Predci tih Hrvata u dijaspori najvjerojatnije su taj naziv rabili samo u značenju ‘obala potoka, rijeke, kanala’ i sl. jer ni čakavci ni ostali nisu došli s mora. Ta je imenica etimologijski povezana s glagolom *riti*, odnosno *rovati* (usp. Skok 1973: 148), od kojega je prefiksom *ob-* tvoren svršeni glagol *obrovati*. Imenica *obrov* bila je izvedenica nultim sufiksom od glagola *obrovati* i označavala je lokalitet, područje gdje je voda obrovala zemlju. Različite su tvorenice prefiksom *ob-* obično imale i inačice s prefiksom *ub-*, kao fonološkom inačicom hiperprefiksa *ob-*, pa se tako usporedno rabio i glagol *ubrovati*, odnosno glagolska izvedenica nultim sufiksom *ubrov*. Tako je i danas u čakavaca u polutisućljetnoj dijaspori. Zbog toga su vrlo zanimljive bibinjske potvrde fonoloških inačica *obròv* i *ubròv* (Šimunić 2013: 742) u značenju ‘kanal na njivi za protok oborinskih voda’. Sukladno tomu i nedaleki gradić na Zrmanji, kojega su ime stari Hrvati izveli od osnova spomenutih prefiguriranih glagola sufiksom *-(a)c*, u bibinjskom govoru glasi *Ubrovâc* i *Obrovâc* (Šimunić 2013: 445). U čakavaca u središnjoj Hrvatskoj zemljopisni naziv *obrov* očuvao se u značenju ‘kosina brijega’, npr. u govoru Modruša u naglasnoj inačici *òbrov*, npr. *pod obrovom* ‘pod kosinom brijega’⁷. Na modruškom su području vjerojatno jake kiše nerijetko obrovale zemlju na brdskim kosinama, pa odatle i navedeno značenje riječi *obrov* u tom govoru. Usporednica ima i drugdje. Tako npr. Josip Antun Petris iz Vrbnika na Krku, u svojoj prigodnoj pjesmi “Na veselom gostenju bratje presvitloga i prečasnog gosp. Ivana Osipa Vitezića, biskupa od Veje i ostalo u Veji od godišća 1864.”, među toponimima na vrbničkom području spominje i toponim *Ubrovi* (usp. Ivanišević 2014: 17). Da je riječ o toponimu iz doba prije najjačih turskih osvajanja, pokazuje povijesni podatak kako je knez Ivan VII. Frankopan 1471. dao vrbničkomu kaptolu posjed Ubrov (usp. Bolonić 1981: 64).

Riječ *pòd* rabi se u Bibinjama i u značenju ‘kat’ (Šimunić 2013: 508), kako je bilo uobičajeno u hrvatskoj starini. To nije izolirani primjer u današnjoj čakavštini. Tako govore stariji Ošljačani (Valčić 2012: 167), isto je na otoku Rivnju (Radulić 2002: 226), u Poveljani na Pagu (Tičić 2004: 266), na otoku Istu (Smoljan 2013: 249), u također čakavskom Primoštenu Burnjem, a npr. i najstariji naraštaj Splitskana još uvijek rabi riječ *pòd* u značenju ‘kat’ (usp. Vučić 2012b: 270). U Kukljici na Ugljanu, na otoku Ižu i u Kolanu na Pagu u značenju ‘kat’ rabi se inačica *pòd* (Maričić Kukljčanin 2000: 216; Martinović 2005: 277; Oštarčić 2005: 354), a isto tako u govoru grada Hvara (Benčić 2013: 359; 2014: 359). U gradu Pagu zabilježena je inačica *puòd* (Kustić 2002: 299). Hrvatski pisani spomenici pokazuju takvu uporabu od starine, npr. u 16. stoljeću u Dubrovniku u djelima Marina Držića (usp.

⁷ Prema mojim terenskim bilješkama iz kolovoza 2013.

Vulić 2010a: 436). Inače, Hrvati su riječ *pod* najprije rabili u značenju ‘potkrovlje’ dok još nije bilo katnice nego su kuće imale prizemlje i potkrovlje. U potonjem se značenju npr. riječ *pod* i danas rabi u Pinkovcu u Gradišću.⁸

Temeljno značenje zbirne imenice *pratež* u hrvatskom je jeziku bilo ‘odjeća’, tj. ‘ono što se može prati’. Upravo je u tom značenju zabilježena riječ *prātež* i u bibinjskom rječniku (Šimunić 2013: 542). U tom se značenju od starine rabila u čakavskim govorima središnje Hrvatske, pa ju je npr. početkom 20. stoljeća u tom značenju zabilježio filolog Rudolf Strohal u govoru Oštarija kod Ogulina. U istom je značenju do danas očuvana u čakavskim govorima u polutisućljetnoj dijaspori (usp. Vulić 2003: 436).

U bibinjskom rječniku nalazimo i apstraktnu imenicu *škòda* (Šimunić 2013: 682) u značenju ‘šteta’. U normiranom hrvatskom književnom jeziku i danas se rabi glagol *škoditi* od kojega je ta imenica izvedena, ali imenica *škòda* u tom je značenju očuvana još samo u pojedinim mjesnim govorima, pa tako i na zadarskom području u Bibinju, u ošljačkom, kukljičkom, iškom i kolanjskom govoru (Valčić 2012: 214; Maričić Kukljičanin 2000: 292; Martinović 2005: 397; Oštarić 2005: 502), te još ponegdje, uglavnom u čakavštini, npr. u Oštarijama u središnjoj Hrvatskoj i u polutisućljetnoj dijaspori (usp. Vulić 2003: 436). U govoru otoka Ista također se rabi riječ *škoda* u značenju ‘šteta’, ali u glasovnoj inačici *sko-da*, tj. s glasom *ś* karakterističnim za taj tip čakavskih govora. U hrvatskoj pisanoj tradiciji bila je uobičajena, npr. 1486. u *Modruškom urbaru*, također u 16. stoljeću, npr. u Fausta Vrančića i Zadrana Šime Budinića (usp. Vulić 2010b: 147), u 17. stoljeću npr. u Šibenčanina Ivana Tomka Mrnavića, u prvoj polovici 19. stoljeća u preporoditelja Janka Draškovića (usp. Vulić 2007c: 297), itd.

Bibinjska riječ *nenāvid* (Šimunić 2013: 431) u značenju ‘zavist’ također je vrlo zanimljiva s hrvatskoga jezičnoga aspekta. U čakavštini, posebice sjeverozapadnoj, još uvijek su vrlo česte različite riječi istoga korijena, npr. na Grobinščini i na otoku Krku, također u polutisućljetnoj hrvatskoj dijaspori i dr. (usp. Vulić 2011a: 163, podrubnica 25). Sreće se i u pojedinim čakavskim rječnicima sa zadarskoga područja: u kolanjski je uvršten pridjev *nenavidan* u značenju ‘zavidan’ (Oštarić 2005: 291), u povljanski i saljski imenica *nenavidnost* ‘zavist’ (Tičić 2004: 225; Piasevoli 1993: 212), u kukljičkom nalazimo *nenavidan* i *nenavidnost* (sa zatvorenim samoglasnikom *a*) (Maričić Kukljičanin 2000: 181). U rječniku govora grada Paga uvršten je pridjev *nenavidan* s preobrazbom dobivenim prilogom *nenavidno*, te s otpriidjevnim izvedenicama *nenavidnošt*, *nenavidnjak* ‘zavidnik’ i *nenavidnica* ‘zavidnica’ (Kustić 2002: 262-263). Rabi se i južnije, npr. pridjev *nenavidan* u Primoštenu Burnjem, imenica *nenōvidnost* ‘zavist’ u govoru grada Hvara (Benčić 2013: 312; 2014: 313). U hrvatskom su se književnom jeziku riječi toga tipa redovito rabile tijekom brojnih stoljeća, sve do prevlasti jezične koncepcije hrvatskih vukovaca, pa npr. Marin Držić rabi apstraktnu imenicu *nenavidnos* (G jd. *nenavidnosti*) i *nenavidos* (G jd. *nenavidosti*). U istom 16. stoljeću potonju inačicu rabi i njegov sugrađanin Frano Lukarević, dok Zdranin Šime Budinić rabi inačicu *nenavidnost*, a Splitski Aleksandar Komulović i Šibenčanin Faust Vrančić *nenavidost* (usp. Vulić 2011a: 163). U 17. stoljeću

⁸ Prema mojim terenskim bilješkama iz srpnja 1990.

također susrećemo različite inačice, npr. *navidos* (G jd. *navidosti*) u Dubrovčanina Džore Palmotića, *nenavidost* u Pažanina Bartola Kašića, također i u pojedinih franjevačkih pisaca u Bosni, kao što je npr. Pavao Posilović (usp. Vulić 2013a: 145). U 18. st. npr. književnik Vice Petrović s otoka Lopuda rabi pridjev *nenavidan* u značenju ‘zavidan’. Bunjevačkohrvatski pisac Ivan Petreš iz mađarskoga dijela Bačke rabi imenicu *nenavidnost* još u prvim desetljećima 20. stoljeća. U narodnim prozama bunjevačkih Hrvata također se susreće pridjev *nenavidan*. Književnik Milan Begović u prvim desetljećima 20. stoljeća rabi pridjev *nenavidan* u značenju ‘zavidan’ (usp. Vulić 2011a: 163, podrubnica 25).

U bibinjskom je rječniku u značenju ‘duga na nebu’ zabilježen dvočlani naziv *bàbin pàs* (Šimunić 2013: 230). Taj je naziv, u različitim fonološkim inačicama, vrlo čest u čakavskim govorima na zadarskom i šibenskom području. Tako se npr. u gradu Pagu na Pagu rabi inačica *bàbin p°às* (Kustić 2002: 116), inačica *bàbin pàs* npr. u Povoljani na Pagu i na otoku Ižu (Tičić 2004: 23; Martinović 2005: 12), a sa zatvorenim izgovorom dugoga *a* npr. u Kukljici na Ugljanu, na otocima Rivnju i Ošljaku, u Kolanu na Pagu (Maričić Kukljičanin 2000: 16; Radulić 2002: 44; Valčić 2012: 13; Oštarić 2005: 33), zatim npr. na otoku Unijama (usp. Nikolić 2000: 155), u Tribunju kraj Šibenika (Vulić 2012c: 78), ali i u pojedinim čakavskim migracijskim govorima u Istri, npr. *bàbin pàs* u Orbanicima kraj Žminja (usp. Kalsbeek 1998: 414). Čakavci poznaju i različite leksičke inačice, pa se npr. u Salima na Dugom otoku govori *bàbin lûb* (Piasevoli 1993: 25), na otoku Susku *bôžji lûk* (usp. Hamm, Hraste, Guberina 1956: 153), u Tounju (istočno od Ogulina u središnjoj Hrvatskoj) *majke božje pas* (usp. Vulić 2013c: 152), itd.

Vrlo je zanimljiv bibinjski naziv *bàbamārè* (Šimunić 2013: 128) za vrstu insekta ‘božja ovčica’ (*Coccinella septempunctata*). Vjerojatno je nastao prilagodbom riječi *bubamara* koju su Bibinjeci čuli od drugih. Budući da se u bibinjskom govoru nije rabila riječ *buba* u značenju ‘insekt’, ni ime u obliku *Mara*, nego *Mare*, u bibinjskom je *bubamara* postala *bàbamārè*. Može se usporediti s realizacijom *baba sričica* iz Kolana na Pagu (Oštarić 2005: 33).

Kao i inače u čakavskim govorima na Mediteranu, i u Bibinjama se u značenju ‘lovor’ rabi naziv *jàvor* (Šimunić 2013: 291). Na širem zadarskom području to je uobičajeno, npr. *jàvor* u Kukljici na Ugljanu, na otocima Rivnju i Ižu, u gradu Pagu (Maričić Kukljičanin 2000: 102; Radulić 2002: 118; Kustić 2002: 191), *jàvor* na Ošljaku i Unijama (Valčić 2012: 76; Nikolić 2000: 130), ali i južnije, npr. u govoru Tribunja kraj Šibenika (usp. Vulić 2011b: 22), *jàvor* u brojnim govorima u središnjem dijelu otoka Hvara (usp. Vulić 2013d: 9), uključujući i grad Hvar (Benčić 2013: 221; 2014: 221) i dr. U pojedinim se čakavskim govorima rabi inačica *jàvorika* u tom značenju, npr. u Omišlju (usp. Mahulja 2006: 100) i Vrbniku⁹ na Krku. Pritom valja imati na umu da riječ *javor* u čakavskim govorima, tj. u značenju ‘lovor’, nema nikakve veze s istom riječju koja je praslavenskoga podrijetla i koja označuje vrstu bjelogoričnoga drveta, i inače se rabi u hrvatskom jeziku. Kada znači ‘lovor’, riječ *javor* je romanizam koji se razvio od latinskoga *laurus*, preko *lavor* i *avor* do *javor* (usp. Skok 1971: 763).

⁹ Prema mojim terenskim bilješkama iz lipnja 2004.

Budući da se u bibinjskom govoru usporedno rabe prijedlozi *prèz*, *bèz* te mladi *brèz* (nastao križanjem starijih *bez* i *prez*), susreću se usporedno i prefiksi *bez-* (s alomorfofom *bes-*) i *brez-*, npr. u istoznačnim tvorenicama *bèspametān*¹⁰ i *brèzspametān* ‘nepromišljen, glup’ (Šimunić 2013: 143, 160). Zanimljivo je da se sukladne tvorenice susreću i u pisaca franjevačke provincije Bosne Srebrene već u 17. stoljeću (usp. Vulić 2013a: 139). U srednjoj i sjevernoj Dalmaciji često se i s imenicom *ime* vezao prefiks *bez-*, pa odatle i bibinjska tvorenica *bèzime* (Šimunić 2013: 143) u značenju ‘prezime’. U dosadašnjim čakavskim rječnicima sa zadarskoga područja rijetko se susreće, pa je tako u povljanski rječnik uvršten pridjev *bèspametān* (Tičić 2004: 33). Ta činjenica nije začudna jer se leksičke realizacije toga tipa načelno mogu smatrati svojstvenima štokavštini, a bibinjski i povljanski govor više su pod štokavskim utjecajem od ostalih do sada leksikografski obrađenih čakavskih govora zadarskoga područja.

Pridjev *lačan* (u različitim fonološkim inačicama), u značenju ‘gladan’, u prošlosti se znatno češće rabio u sjeverozapadnoj čakavštini i kajkavštini nego danas. U bibinjskom se govoru pridjev *lāčan* (Šimunić 2013: 348) rabio još pred pedesetak godina, pa je zato uvršten u rječnik. Usporedbe su moguće sa saljskim rječnikom u kojem nalazimo naglasnu inačicu *lāčan* (Piasevoli 1993: 258) te s rivanjskim rječnikom u kojem je zabilježen prilog *lāčno* (sa zatvorenim *a*) u značenju ‘gladno’ (Radulić 2002: 150). U čakavskom govoru otoka Ista realizira se glasovna inačica *lacan* (Smoljan 2013: 174) u značenju ‘gladan’.

Vrlo je zanimljiv bibinjski nesvršeni glagol IV. vrste *tèžiti* (Šimunić 2013: 717-718), kojemu je jedno od značenja ‘obrađivati zemlju’. U tom ga značenju rabe i stari hrvatski pisci, npr. u 17. stoljeću Dubrovčanin Vladislav Menčetić u inačici *težit* (usp. Vulić 2013a: 151). U bibinjskom je rječniku zabilježena i imenica *tèg* koja je izvedena od toga glagola, a temeljno joj je značenje ‘svježe prekopana zemlja’. Može se usporediti s istovjetnom realizacijom *tèg* u novoštokavskim ikavskim govorima zapadne Hercegovine, u značenju ‘prekopana, uzorana zemlja oranice’ (usp. Kraljević 2013: 364). U polutisučljnoj hrvatskoj dijaspori dogodio se pomak značenja, pa *tèg*, odnosno *tièg* znači ‘žito’. Inače, u starijim hrvatskim pisanim spomenicima glagol se susreće i u realizaciji *težati*, tj. kao glagol V. vrste, npr. u *Modruškom urbaru* s kraja 15. stoljeća te u 17. stoljeću u Bartola Kašića (usp. Vulić 2010 b: 149). Usporedno s *tèg* i *tèžiti* u bibinjskom se govoru rabi i od glagola izvedena imenica *težāk* u značenju ‘poljodjelac’ (Šimunić 2013: 714, 717).

U mnogim govorima zadarskoga područja karakteristična je fonološka promjena *psovati* > *pcovati* > *covati*, kada se, nakon promjene *ps* > *pc*, reducirao inicijalni fonem /p/ koji je udaljeniji od vokala, tj. *pcovati* > *covati*. Sukladno tomu, u bibinjskom, saljskom i povljanskom rječniku nalazimo natuknicu *covāti* (Šimunić 2013: 179; Piasevoli 1993: 52; Tičić 2004: 64), u Kukljici na Ugljanu, na otocima Ravnju i Ošljaku *covāti* (Maričić Kukljčanin 2000: 38; Radulić 2002: 68; Valčić 2012: 31), u Kolanu na Pagu *covāt* (Oštarić 2005: 72). Spomenuta se fonološka promjena susreće i u bunjevačkohrvatskim, tj. novoštokavskim ikavskim, ali i u šokačkim arhaičnim hrvatskim štokavskim govorima, npr. u Santovu u Mađarskoj te u Rekašu u Rumunjskoj (usp. Vulić 2009a: 137, 152, 193, 194).

¹⁰ Može se reći i da pri tvorbi sudjeluje prefiks *bez-*, te da se na granici prefiksa i tvorbene osnove provodi jednačenje po zvučnosti.

Promjena ostaje i nakon prefiksacije glagola, pa u bibinjskom rječniku nalazimo i natuknicu *iscovàti* (Šimunić 2013: 269).

Jedno od značenja glagola *krīviti se* u bibinjskom je govoru 'plakati, derati se' (Šimunić 2013: 332). To je jedna od značajki koja bibinjski čakavski govor, ali i još neke čakavske govore zadarskoga područja povezuje s novoštokavskim ikavskim govorima u Dalmatinskoj zagori i zapadnoj Hercegovini, u kojima se, u istom značenju, realizira naglasna inačica *kriviti se*¹¹. Sukladni su primjeri zabilježeni u kukljičkom, rivanjskom i ošljačkom rječniku (Maričić Kukljičanin 2000: 128; Radulić 2002: 142; Valčić 2012: 94), također u kolanjskom kao *krīviti se* (Oštarić 2005: 199) i iškom kao *kriviti se* (Martinović 2005: 153). Susreće se u tom značenju i južnije od zadarskoga područja, npr. *kriviti (se)* u Primoštenu Burnjem.

U hrvatskoj je starini bila uobičajena uporaba priloga *drago* u značenju 'skupo'. Tu staru hrvatsku leksičko-semantičku značajku nalazimo u bibinjskom rječniku u natuknici *drāgo* 'skupo', s rečeničnim primjerom: *U vōj je butīgi sve jāko drāgo, idemo vīti na drūgo mīsto* (Šimunić 2013: 214). U istom se značenju taj prilog susreće i u saljskom rječniku (Piasevoli 1993: 73). Pridjev *drāg* u značenju 'skup' zabilježen je u iškom rječniku (Martinović 2005: 69) te u kukljičkom rječniku (sa zatvorenim izgovorom vokala *a*) (Maričić Kukljičanin 2000: 55). U istom značenju uporabu priloga *drago* možemo pratiti u starijoj hrvatskoj književnosti, npr. u 16. stoljeću u Marina Držića, a i danas pridjev *drag* i prilog *drago* nalazimo u pojedinim govorima sjeverozapadne čakavštine, npr. u Grobniku i u polutisućljetnoj dijaspori (usp. Vulić 2010a: 436).

Slične su usporedbe moguće i kad je riječ o bibinjskom prilogu *cīnè* u značenju 'jeftino', npr. *Danàs je rība na peškarijī cīnè pa san uzēja vī mālò bōlji* (Šimunić 2013: 177). To je također stari hrvatski prilog, kojega je u normiranom hrvatskom književnom jeziku uglavnom potisnuo grecizam *jeftino*. U saljskom je rječniku u istom značenju zabilježena naglasna inačica *cinè* (Piasevoli 1993: 51), a u ošljačkom se govoru rabi komparativni priložni oblik *cīnīje* u značenju 'jeftinije' (Valčić 2012: 31). U povljanskom je pak rječniku zabilježen komparativni pridjevski oblik *cinīji* u značenju 'jeftiniji' (Tičić 2004: 62). Navedene se potvrde mogu npr. usporediti s prilogom *cīno* u Primoštenu Burnjem, s pridjevima *cièn*, odnosno *lahkocièn* 'jeftin' u polutisućljetnoj hrvatskoj dijaspori, odnosno prilogom *cīnè* 'jeftino' ili *cinīje* u pojedinim čakavskim govorima na srednjodalmatinskim otocima. Susreće se npr. i u pojedinim hrvatskim štokavskim govorima, npr. u dubrovačkom *cjenije* 'jeftinije' (usp. Vulić 1991: 7).

Vrlo je zanimljiv i bibinjski složeni prilog *čakōli* u značenju 'štogod', s primjerom *īden dōma vīti e li ženā priprāvila čakōli za obīd* (Šimunić 2013: 184). Naglasnu inačicu *čakōli* u istom značenju nalazimo u ošljačkom, saljskom, kukljičkom i iškom rječniku (Valčić 2012: 33; Piasevoli 1993: 54; Maričić Kukljičanin 2000: 40; Martinović 2005: 47), a fonološku inačicu *cuāgōli* na otoku Istu (Smoljan 2013: 60, 193). Na zadarskom se otoč-

¹¹ Za svoga terenskoga istraživanja 1983. zabilježila sam glagol *kriviti se* u značenju 'plakati, derati se' u vrgoračkom kraju u Zabiokovlju, a za svoga terenskoga dijalektološkoga istraživanja u Klobuku u zapadnoj Hercegovini u kolovozu 1997. ponovo sam susrela istu riječ u istom značenju, a odnosila se ne samo na glasanje ljudi, npr. *māla se krīvī*, nego i na glasanje životinja, npr. *šetak se krīvī* u značenju 'lisac se jako glasa'.

ju može susresti i zamjenica *kikoli* u značenju 'tko god, bilo tko', npr. *kigòli* na otoku Istu i na Ošljaku (Smoljan 2013: 148, 193; Valčić 2012: 86), odnosno *kikòli* u značenju 'neki, netko' u Kukljici na Ugljanu i u Salima na Dugom otoku (Maričić Kukljčanin 2000: 116; Piasevoli 1993: 134). Inače, čestica *koli* (sukladna današnjoj *god* u normiranom književnom jeziku) uobičajena je u hrvatskoj jezičnoj starini, pa npr. realizaciju *čakoli* nalazimo u *Modruškom urbaru*, a npr. složenicu *gdjekoli* 'gdje god' rabio je Zadranin Juraj Baraković krajem 16. i početkom 17. st. (usp. Vulić 2010b: 144), složenicu *kakovikoli* 'kakav god' Šibenčanin Faust Vrančić, itd.

Ne manje je zanimljiva bibinjska složena čestica *bòj se* u značenju 'čini se da je tako, po svoj prilici, i sl.', s rečeničnim primjerom *Bòj se dā je poštijēr vèc bīja i nī ti dōnīja to pīsmò kojē čēkaš* (Šimunić 2013: 153). U ošljačkom je rječniku u istom značenju zabilježena inačica *bòjse* (Valčić 2012: 21), u saljskom i iškom *bòjse* (Piasevoli 1993: 39; Martinović 2005: 26), u rivanjskom *buòjse* (Radulić 2002: 55). Ta se čestica susreće još ponegdje u čakavskom govorniku, npr. u ikavsko-ekavskom govoru Novoga Sela u Slovačkoj u inačici *boljse* (usp. Vulić 2009b: 195).

Pučka blagdanska imena u svakom mjesnom govoru barem djelomice otkrivaju različite dijalekatne utjecaje i tragove davnih migracija. Tako je i u bibinjskom govoru. Za ilustraciju možemo npr. izdvojiti pučka imena za prvi dan u kalendarskoj godini, odnosno 1. siječnja. Osim novijega općeproširenoga *Nòva gòdina* (Šimunić 2013: 374) i starijega, u čakavštini vrlo čestoga *Nòvo lito* (Šimunić 2013: 438), u bibinjskom je govoru zabilježeno i blagdansko ime *Māli Božić*, s rečeničnim primjerom: *U nā p̄rva vrīmenā za blāgdan kojī je pādaja na òsmi dān od Božića vāj̄k se kazālò Māli Božić, u sadāšnje vrīme vīše se govōrī Nòva gòdina* (Šimunić 2013: 374). Pučko blagdansko ime *Mali Božić* za osminu Božića, tj. za Novu godinu, ponajprije je karakteristično za novoštokavske ikavske govore u Dalmatinskoj zagori (npr. u Kijevu kraj Knina te u selima Glavaš i Maovice pod Dinarom) i u zapadnoj Hercegovini, te sukladno tomu u starijih bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (usp. Vulić 2012a: 166). Pojedini čakavski ili temeljno čakavski govori na obalnom području oko Zadra, koji su pod većim ili manjim utjecajem novoštokavskih ikavskih govora, također imaju to blagdansko ime, pa se npr. u Novigradu kraj Zadra govori *Māli Božić* (usp. Vulić 2012a: 166), kao u Bibinjama. U temeljno čakavskom govoru Cerovca kraj Slunja, koji je pod novoštokavskim utjecajem, rabi se ime *Māli Bòžić* (usp. Vulić 2012a: 167).

U kontekstu hrvatskih pučkih blagdanskih imena općenito iz bibinjskoga rječnika valja spomenuti i ime *Māli Križī* (Šimunić 2013: 333, 374) za blagdan u čast Euharistije, odnosno Tijela Kristova ili Tijelova. To je bibinjsko pučko blagdansko ime antonim bibinjskomu pučkomu blagdanskomu imenu *Veliki Križī* (Šimunić 2013: 333) za blagdan Kristova Uzašašća na nebo. Premda su oba blagdana pomična jer ovisе o datumu slavljenja Uskrsa pojedine liturgijske i kalendarske godine, međusobno su datumski povezana jer se blagdan Tijelova uvijek slavi točno tri tjedna poslije blagdana Uzašašća. Upravo u tom kontekstu valja razmatrati i bibinjsko ime *Māli Križī* za blagdan Tijelova. Naime, pridjevi *veliki* i *mali* u ovih blagdana ne označuju veću ili manju važnost samoga blagdana nego njihov redosljed, jer kod antonimnih imena toga tipa u hrvatskom pučkom blagdanskom imenosllovu blagdan koji je označen kao *mali* uvijek je po datumu iza blagdana s kojim je čvrsto

datumski povezan. Premda je kod Hrvata čakavaca, kajkavaca i arhaičnih štokavaca razmjerno često pučko ime *Križi* ili *Križeva*, odnosno *Križevo* za blagdan Uzašašća, pa tako i na zadarskom području, navedeni antonimni odnos pučkih imena Uzašašća i Tijelova, s pridjevima *veliki* i *mali*, nije čest i, koliko mi je poznato, uglavnom je ograničen na područje južno od Zadra prema Biogradu, pa se npr. u Tkonu na Pašmanu za ta dva blagdana rabe imena *Veliki Križi* i *Mali Križi* (usp. Vulić 1997: 182). Na zadarskom se pak otočju za blagdan Uzašašća ponekad može susresti ime *Križi* (bez pridjeva *veliki*), npr. *Križi* na Ošljaku¹², ili kao poimeničeni odnosni pridjev u obliku ženskoga roda, npr. *Križeva* u Kolanu na Pagu (Oštarić 2005: 199), odnosno *Križeva* na čakavskom otoku Sestrunj. Sjevernije i sjeverozapadnije u čakavštini mogu se susresti za blagdan Uzašašća pučka imena kao npr. u središnjoj Hrvatskoj *Velikā Križeva* u Oštarijama¹³, *Velka Križeva* u Zagorju Ogulinskom (usp. Vulić 1997: 181), *Velē Križē* u Omišlju (Mahulja 2006: 128, 352) te u Dobrinju na Krku (usp. Vulić 1997: 181, podrubnica 8), ali izostaje antonim kakav je u bibinjskom i tkonskom govoru, pa se blagdan koji je tri tjedna poslije naziva *Tēlova* u Zagorju Ogulinskom (usp. Vulić 1999: 65), odnosno *Tiēlova* u Oštarijama (usp. Vulić 1997: 182; 1999: 65). U omišaljskom je pak rječniku zabilježen poimeničeni pridjev u srednjem rodu *Tēlovo* (Mahulja 2006: 334).

Važno je, međutim, napomenuti da se blagdansko ime *Križeva* na zadarskom otočju obično rabi za blagdan Uzvišenja sv. Križa (14. rujna), npr. *Križeva* u Salima na Dugom otoku i Povoljani na Pagu (Piasevoli 1993: 147; Tičić 2004: 163). Maričić Kukljčanin zabilježio je u Kukljici na Ugljanu u istom značenju ime u obliku srednjega roda *Križēvo* (Maričić Kukljčanin 2000: 128), dok je u mojim terenskim bilješkama u ženskom rodu i s drukčijim naglaskom, tj. *Križeva*. U Bibinjama se pak blagdan Uzvišenja sv. Križa naziva *Križ Žukljāč* (Šimunović 2013: 333). Potonje se ime može povezati s gorkošću žrtve križa (prema bibinjskoj riječi *žukljīnā* u značenju 'gorkost', ili pak s datumom blagdana u rujnu kada dozrijeva *žukljica*, tj. 'gorki badem'). Obje su riječi sastavnim dijelom bibinjskoga govora (usp. Šimunović 2013: 850). Na otočiću Ošljaku taj se blagdan zove *Uzvišēnje*.

Za blagdan Uzašašća u pojedinim se govorima na zadarskom otočju rabi romanizam *Senza*, npr. u Novalji na Pagu (usp. Širola 1938: 131). Taj je romanizam usvojen preko mletačkoga *Sensa* (prema lat. *Ascensio* u značenju 'Uzašašće').

Za blagdan Tijelova na zadarskom se otočju najčešće rabi ime *Božji dan*, koje je i inače često u čakavaca, osobito u Dalmaciji, npr. u inačicama *Bōžji dān* u Povoljani na Pagu i Salima na Dugom otoku (Tičić 2004: 44; Piasevoli 1993: 41), *Bōžji dān* (sa zatvorenim *a*) u Kukljici na Ugljanu (Maričić Kukljčanin 2000: 26), *Bōžji dān* u Kolanu na Pagu (Oštarić 2005: 56), *Bōžji dūn* na otoku Istu (Smoljan 2013: 40), *Božji dan* u Novalji na Pagu (Širola 1938: 131), *Bōžji dān* na otoku Sestrunju.

Blagdan Gospe od Krunice (koji se slavi 7. listopada) u bibinjskom se govoru naziva *Luzarīca* (Šimunović 2013: 366.), a izveden je od imenice *luzārij* u značenju krunica. Potonja je posuđenica (prema lat. *rosarium*, odnosno tal. *rosario*). U hrvatskim se govorima, osobito na mediteranskom području, ali i u štokavaca u zaleđu te u čakavaca u središnjoj Hrvatskoj,

¹² Podatci s Ošljaka uz koje nije naveden izvor, potječu iz mojih terenskih bilježaka iz lipnja 1998.

¹³ Prema mojim terenskim bilješkama iz srpnja 1997.

često u značenju 'krunica' susreću realizacije *ružarij*, *ruzarij*, *rožarij* i *rozarij* kao adaptirane posuđenice, pa sukladno tomu i blagdanska imena tipa *Rozālija* u Zagorju Ogulinskom¹⁴, *Guōspà od Ruzòrija* u Starom Gradu na Hvaru, *Góspa od Ròzārija* u Dubrovniku itd. (usp. Vulić 1992-1993: 559), a sa sufiksom *-ica* izvedena blagdanska imena tipa *Ružarica* (npr. u Dračevici i Selcima i na Braču), *Ružarica* (npr. u Vinišima kraj Trogira i na otoku Drveniku Velom) (usp. Vulić 1999: 69), *Rožarica* (npr. u Kijevu kraj Knina), *Góspa Rožār(i)ca* u Trilju¹⁵, itd. U hrvatskim govorima česta je u tom blagdanskom imenu zamjena početnoga likvida /r/ likvidom //, npr. *Lužárova* u Orbanićima kraj Žminja (Kasbeek 1998: 484), *Lužarèva* u Svetom Petru u Šumi u središnjoj Istri (usp. Vulić 1992-1993: 559), *Lozārija* (usporedno s *Rozālija*) u Zagorju Ogulinskom. Na zadarskom se području obično rabe izvedenice sufiksom *-ica* s navedenim premetanjem, pa je tako, kako je već spomenuto, i u bibinjskom govoru *Lužarica*, a isto tako npr. na otoku Ugljanu u Kukljici (usp. Maričić Kukljčanin 2000: 147) i Prekom (Bacalja 1997: 36), zatim na otočiću Ošljaku (usp. Vulić 1999: 170), pa u Salima na Dugom otoku (usp. Piasevoli 1993: 97; 1995: 53), *Lužarica* u Novigradu kraj Zadra (usp. Anzulović 1997: 267). Sukladno je tomu i ime *Gōspè Lužarica* iz Tkona na Pašmanu (usp. Vulić 1992-1993: 559). Promjena /r/ > // karakterizira i blagdansko ime *Gospe od Luzara* u Novalji na Pagu (Širola 1938: 133). U svim je primjerima toga tipa riječ o razjednačivanju likvidnih fonema na udaljenost. U Salima na Dugom otoku rabi se ime *Gōspe o Luzārija* (Piasevoli 1993: 97) (usporedno s *Lužarica*). Na otoku Sestrinju rabi se ime *Gōspe od Ružārija*, a u Velom Ižu *Gōspè oj Lužār(i)ja*.

Spomendan mučeničke smrti sv. Ivana Krstitelja (29. kolovoza) u bibinjskom je govoru motiviran novozavjetnim zapisom o odsijecanju glave toga sveca, pa se rabi pučko ime *Usikovānje* (Šimunić 2013: 752). U Velom Ižu rabi se fonološka inačica *Ošikovanje*. U pojedinim govorima južno od Bibinja prema Šibeniku rabi se naglasna inačica *Usikovanje*, npr. na otoku Vrgadi te u Tkonu na Pašmanu, a također u hrvatskoj arhaičnoj štokavštini, npr. u Sikirevcima u Slavoniji (usp. Vulić 1995: 87).

Posebice još valja izdvojiti bibinjski naziv *martínsko lito* (Šimunić 2013: 379) za lijepo vrijeme poslije blagdana Svih svetih, uz koji je u rječniku naveden rečenični primjer: *Kād je u deséton mīsecu mǎlo ledenje, ōnda ĭza Sisvēt znā biti Martínsko lito, ima súnca i nī još žīma*. Taj se naziv i inače može susresti u Dalmaciji uz more, npr. na zadarskom području u Povljani na Pagu *martínsko lito* za razdoblje lijepoga vremena između blagdana Svih svetih i blagdana sv. Martina (Tičić 2004: 180, 191), na otoku Vrgadi kraj Šibenika *martínskō lito*, a u Selcima na Braču *martínovo lito*. U selačkom se govoru taj naziv postupno onimizirao te počeo rabiti kao ime blagdana sv. Martina. U Smokvici na Korčuli toplo vrijeme oko blagdana sv. Martina naziva se *mrañnja lito* (usp. Vulić 2013b).

Leksikološka analiza ovih izabranih primjera pokazuje koliko su nam dragocjeni svi kvalitetni zapisi dijalektalne građe.

¹⁴ Prema mojim terenskim bilješkama iz rujna 1993.

¹⁵ Prema mojim terenskim bilješkama iz lipnja 2013.

LITERATURA, VRELA I USPOREDBENA VRELA:

- Anzulović, Jadran (1997): "Božićni običaji u Novigradu", *Zbornik "Domaća rič 4"*, Zadar, str. 267-320
- Bacalja, Robert (1997): *Kolo mûora i mocîr*, Zagreb
- Belaj, Marijana (2009): "Sveci zaštitnici u pobožnosti Krivopučana", u: *Živjeti na Krivom Putu*, sv. 2, ur. Milana Černelić, Marijeta Rajković i Tihana Rubić, FF- Press – Gradski muzej Senj, Zagreb, str. 221-239
- Benčić, Radoslav (2013): *Rječnik govora grada Hvara. Fõrske rîci i štõrije*, Muzej hvarske baštine, Hvar
- Benčić, Radoslav (2014): *Rječnik govora grada Hvara. Fõrske rîci i štõrije*, Drugo prošireno izdanje, Muzej hvarske baštine, Hvar
- Bolonić, Mihovil (1981.): *Vrbnik nad morem od početka do propasti Austro-Ugarske, Krčki zbornik*, sv. 9, Posebno izdanje, Krk, 302 str.
- Hamm, Josip; Hraste, Mate; Guberina, Petar (1956): "Govor otoka Suska", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, Zagreb, str. 7-213
- Ivanišević, Katica (2014): *Antologija pjesništva otoka Krka*, Naklada Lukom, Zagreb
- Kalsbeek, Janneke (1998): *The Čakavian Dialect of Orbanići near Žminj in Istria, Studies in Slavic and General Linguistics*, Rodopi, Amsterdam - Atlanta, GA
- Kraljević, Ante (2013): *Ričnik zapadnoercegovackoga govora*, Ogranak Matice hrvatske u Širokom Brijegu, Široki Brig - Zagreb
- Kustić, Nikola (2002): *Čakavski govor grada Paga s rječnikom*, Društvo Pažana i prijatelja grada Paga u Zagrebu, Zagreb
- Mahulja, Ivan (2006): *Rječnik omišaljskoga govora*, Riječki nakladni zavod – Općina Omišalj, Rijeka - Omišalj
- Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000): *Rječnik govora mjesta Kukljica*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Martinović, Žarko (2005): *Rječnik iškoga govora*, Gradska knjižnica Zadar, Zadar
- Nikolić, Margita (2000): *Unije kuželj vaf sarcu*, Katedra Čakavskog sabora Cres – Lošinj, Mali Lošinj
- Oštarić, Ivo (2005): *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik govora mista Kolana na otoku Pagu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Piasevoli, Ankica (1993): *Rječnik govora mjesta Sali na Dugom otoku oliti Libar saljski besid*, Ogranak Matice hrvatske Zadar, Zadar
- Piasevoli, Ankica (1995): *Čefuljice, grozdi i ružice*, Zadar – Sali
- Pletkosa, Jakov (2000): *Putovanje k Jerozolimu god. 1752.*, prir. Josip Lisac i Mirjana Šokota, Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", Šibenik
- Radulić, Ladislav (2002): *Rječnik rivanjskoga govora*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Skok, Petar (1971-1974): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, JAZU, Zagreb
- Smoljan, Ante (2013): *Rječnik govora otoka Ista*, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar

- Strohal, Rudolf (1910): "Današnje oštarijsko narječje", *Rad JAZU*, knj. 180, Zagreb, str. 1-57
- Šimunić, Božidar (2013): *Rječnik bibinjskoga govora*, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar
- Širola, Božidar (1938): "Novalja na Pagu", *Zbornik za narodni život i običaje*, knj. 31, sv. 2, Zagreb
- Tičić, Ante (2004): *Rječnik govora mjesta Poveljane*, Matica hrvatska Zadar, Zadar
- Valčić, Ante Toni (2012): *Rječnik govora otoka Ošljaka*, Matica hrvatska – Ogranak u Zadru, Zadar
- Vulić, Sanja (1991): "Učimo hrvatski od gradišćanskih Hrvata", *Jezik*, god. 39, br.1, Zagreb, str. 4-10
- Vulić, Sanja (1992-1993): "Utjecaj stranih jezika na neka hrvatska pučka imena blagdana", *Filologija*, sv. 20-21, Zagreb, str. 551-563
- Vulić, Sanja (1995): "O nekim hrvatskim pučkim imenima dvaju blagdana sv. Ivana Krstitelja", *Riječ*, god. 1, sv. 1-2, Rijeka, str. 83-88
- Vulić, Sanja (1997): "O nekim pučkim blagdanskim imenima na zadarskom otočju", *Filologija*, 29, Zagreb, str. 179-186
- Vulić, Sanja (1999): "Iz čakavske tvorbe blagdanskih imena", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, sv. 11, Zagreb, str. 63-73
- Vulić, Sanja (2000): "Jezik Jakova Pletikose", *Matica*, br. 3-4, Zagreb, str. 50-51
- Vulić, Sanja (2003): "Govor Oštarija kod Ogulina u odnosu prema gradišćansko-hrvatskim govorima", *Panonski ljetopis 2003*, ur. Robert Hajszan, Pinkovac / Güttenbach, str. 428-439
- Vulić, Sanja (2005): "Jezične napomene o svesku trećem", u: Milan Begović, *Sabrana djela*, sv. III., *Drame I*, ur. Tihomil Maštrović, Naklada Ljevak – HAZU, Zagreb, str. 359-369
- Vulić, Sanja (2007a): "Prefiksarno-sufiksalna tvorba imenica u gradišćansko-hrvatskim idiomima", *Čakavska rič*, br. 1, god. XXXV, Split, str. 121-138
- Vulić, Sanja (2007b): "Govor Hrvata u Mađarskoj koji su podrijetlom sa širega ogulinskoga područja", *Modruški zbornik*, 1, Modruš, str. 13-51
- Vulić, Sanja (2007c): "Jezične značajke u djelima Janka Draškovića", *Kolo*, god. XVII., br. 3, Zagreb, str. 291-305
- Vulić, Sanja (2009a): *Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj*, NIU Hrvatska riječ – Matica hrvatska Ogranak Subotica, Subotica
- Vulić, Sanja (2009b): "Humoreske na novoselskoj čakavštini u Slovačkoj", *Čakavska rič*, br. 1-2, god. XXXVII, Split, str. 191-195
- Vulić, Sanja (2010a): "O Držićevu jeziku iznova", u: *Marin Držić 1508-2008. Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa održanog 5-7. studenoga 2008. u Zagrebu*, ur. Nikola Batušić i Dunja Fališevac, Zagreb, str. 427-441
- Vulić, Sanja (2010b): "Jezik Modruškoga urbara", *Čakavska rič*, god. XXXVIII, br. 1-2, Split, str. 135-153

- Vulić, Sanja (2011a): "Štokavski hrvatski književni jezik", u: *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*, ur. Ante Bičanić, Croatica, Zagreb, str. 125-187
- Vulić, Sanja (2011b): "O pjesničkom jeziku Stipe Cvitana", *Čakavska rič*, god. XXXIX, br. 1-2, Split, str. 17-29
- Vulić, Sanja (2012a): "O pučkim blagdanskim imenima bunjevačkih i šokačkih Hrvata u Bačkoj (u okviru hrvatskoga pučkog blagdanara)", u: *Hrvati u Vojvodini: identitet(i), procesi i društvene aktivnosti*, ur. Mario Bara i Aleksandar Vukić, Institut za migracije – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb – Subotica, str. 163-193
- Vulić, Sanja (2012b): "Jezični spomenik otočiča Ošljaka", u: Ante Toni Valčić, *Rječnik govora otoka Ošljaka*, Matica hrvatska – Ogranak u Zadru, Zadar, str. 265-273
- Vulić, Sanja (2012c): "Dijalekatno pjesništvo Stipe Cvitana", u: Stipe Cvitan: *Babin pas. Pjesme*, Portorož, str. 78-83
- Vulić, Sanja (2013a): "Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću", u: *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*, ur. Ante Bičanić, Croatica, Zagreb, str. 95-161
- Vulić, Sanja (2013b): "O pučkim imenima blagdana sv. Martina i martinjskom nazivlju u čakavštini, štokavštini i kajkavštini", *Čakavska rič*, god. XLI, br. 1-2, Split, str. 95-110
- Vulić, Sanja (2013c): "O pjesničkom jeziku i pjesništvu Josipa Šibarića", *Čakavska rič*, god. XLI, br. 1-2, Split, str. 139-158
- Vulić, Sanja (2013d): "Riječ urednice. Leksikografski poticaj urbanoj čakavštini", u: Radoslav Benčić, *Rječnik govora grada Hvara. Fõrske ríci i šđõrije*, Muzej hvarske baštine, Hvar, str. 7-9
- Vulić, Sanja (2014a): "I Bibinje sada imaju svoj rječnik: Božidar Šimunić. Rječnik bibinjskoga govora. Ogranak Matice hrvatske u Zadru. Zadar. 2013.", *Zadarska smotra*, god. LXIII, br. 1-2, Zadar, str. 235-240
- Vulić, Sanja (2014b): "Riječ urednice uz drugo, prošireno izdanje. Rječnik za svaku hvarsku kuću (i ne samo hvarsku)", u: Radoslav Benčić, *Rječnik govora grada Hvara. Fõrske ríci i šđõrije*, Drugo prošireno izdanje, Muzej hvarske baštine, Hvar, 2014., str. 7-9

A COMPARISON OF THE CHOSEN LEXIS FROM THE *DICTIONARY OF BIBINJE'S SPEECH* BY BOŽIDAR ŠIMUNIĆ WITH THE CORRESPONDING LEXIS FROM THE SPEECH OF ZADAR'S NEIGHBORING ISLANDS

S u m m a r y

This work demonstrates the lexical influences of Neo-Shtokavian-Ikavian speech on the fundamentally Chakavian lexis of Bibinje, based on a comparative analysis of the chosen lexis from the *Dictionary of Bibinje's speech* by Božidar Šimunić with the lexis of various Chakavian speech from Zadar's neighboring islands, and the Chakavian and Neo-Shtokavian-Ikavian speech from Zadar's coastal area. Aside from the general lexis, the analysis includes a section on onomastic structure, primarily the names of Bibinje's folk holidays compared to others'. This lexicological analysis is paired, where necessary, with an analysis of the sociolinguistic and onomastic aspects.

Key Words: *lexis, Bibinje, Zadar area, comparison*

CONFRONTO TRA UNA PARTE DEL LESSICO RACCOLTO NEL *DIZIONARIO DELLA PARLATA DI BIBIGNE* DI BOŽIDAR ŠIMUNIĆ CON IL CORRISPONDENTE LESSICO APPARTENENTE ALLE PARLATE DELLE ISOLE ZARATINE

R i a s s u n t o

Partendo dall'analisi comparativa del lessico prescelto del *Dizionario della parlata di Bibigne* di Božidar Šimunić e del lessico appartenente alle diverse parlate dell'idioma ciacavo delle isole dell'area zaratina, e del lessico dell'idioma ciacavo e nuovo -stocavo icavo parlati sulla costa zaratina, si spiega l'influsso lessicale effettuato dalle parlate nuovo -stocavo icave sul lessico principalmente ciacavo di Bibigne. Oltre al lessico comune, l'analisi si estende anche su una parte del materiale onomastico, innanzitutto sui nomi popolari delle festività in uso a Bibigne, paragonati successivamente agli altri nomi. All'analisi lessicologia, ove necessario, si aggiunge l'analisi basata sull'aspetto della formazione delle parole e sull'aspetto sociolinguistico.

Parole chiave: *lessico, Bibigne, l'area zaratina, confronti*

Podatci o autorigi:

Dr. sc. Sanja Vulić profesorica je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Predaje predmete: Hrvatska dijalektologija; Čakavska književnojezična baština; Jezik Hrvata u dijaspori; Suvremena hrvatska književnost u staroj dijaspori; Hrvatski tisak u dijaspori; Tvorba riječi u hrvatskom jeziku.

e-mail: svulic@hrstud.hr

mobitel: 098 9044425